

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МАЦИБОК-СТАРОДУБ Наталія Олександрівна

УДК 821. 161. 2 – «19»

**ХУДОЖНЯ МОДЕЛЬ СВІТУ В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ ЖІНОЧІЙ
ПРОЗІ МІЖВОЄННОГО ДВАДЦЯТИЛІТТЯ (ПРИНА ВІЛЬДЕ, ОЛЬГА-
ОЛЕКСАНДРА ДУЧИМІНСЬКА, ДАРІЯ ВІКОНСЬКА)**

10.01.01 – українська література

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ–2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Ковалів Юрій Іванович
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
професор кафедри історії української
літератури, теорії літератури
та літературної творчості.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Хороб Степан Іванович,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри української літератури;

кандидат філологічних наук
Усачова Катерина Сергіївна,
Національна академія внутрішніх справ,
Інститут кримінально-виконавчої служби,
викладач кафедри гуманітарної підготовки.

Захист дисертації відбудеться 20 січня 2017 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.15 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58.

Автореферат розіслано «19» грудня 2016 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Наумовська О. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Літературна спадщина Ірини Вільде, Дарії Віконської й Ольги-Олександри Дучимінської, повернута з маргінесів літературного процесу в його активний внутрішній обіг, обрана для дослідження не випадково. Західноукраїнські письменниці були носіями нового типу художньої свідомості, характерного для модернізму, виявили схильність до артистизму й естетизму, загострили увагу на висвітленні внутрішнього, психологічного світу окремої людини, насамперед, інтелігента за вдачею.

Загальні тенденції розвитку західноукраїнської прози ґрунтовно досліджували М. Дубина, Наталія Мафтин, Лариса Табачин; проблему національної ідентичності представників цього краю в дисертаціях розглядали Стефанія Андрусів, М. Гон, Ольга Граб, Наталія Шумило, окремі аспекти цього ж питання висвітлювали Юлія Бабенко (у заміжжі – Юлія Набок-Бабенко), В. Працьовитий; західноукраїнські часописи 1920-1930 рр. аналізували Мар'яна Гдакович, Олександра Тимчишин (обидві зосередили увагу на дидактичних аспектах видань), Л. Кліщ (роль і місце в тогочасному літературному процесі); загальні тенденції розвитку української прози початку ХХ століття аналізували Майя Васильєва (під кутом зору метафоричності як провідної риси малої новели), Мирослава Крупка (емансипаційні тенденції), Світлана Ленська (особливості діаспорної й материкової прози 1920-1960 рр.), Леся Назаревич (аспект екзистенційності художньої прози), Наталя Науменко (тлумачення символіки модерної новели), О. Рисак (синтетичність літератури початку ХХ століття), Тетяна Ткаченко (аспекти фемінного письма), Ольга Харлан (у площині катастрофізму); поверненню в науковий обіг творчої спадщини Ірини Вільде сприяють аналітичні студії Юлії Бабенко, Алли Бойко, Лариси Донченко, Олени Дудар, Альони Карабльової, Ольги Карабльової, Тамари Старченко, Т. Кременя, Р. Крохмального, С. Микуша, Вікторії Перцевої, Людмили Тарнашинської, Оксани Теслі, Ярини Янів; творчу спадщину Ольги-Олександри Дучимінської аналізують Є. Баран, В. Качкан, В. Пахомов; прозу Дарії Віконської досліджують В. Габор, Тетяна Ткаченко, Лариса Табачин.

Попри це західноукраїнський художній дискурс початку ХХ століття вивчено недостатньо, окремі твори залишаються маловідомими й усе ще потребують фахового розгляду. Саме тому на часі цілісний літературознавчий і філософський аналіз західноукраїнської жіночої прози міжвоєнного двадцятиліття в площині осмислення ідіографічної художньої моделі світу з огляду на онтологічну й екзистенційну проблематику літературних творів цього періоду.

Актуальність дисертації – у тому, щоб дослідити компоненти й характерні властивості цілісної художньої моделі світу прози західноукраїнських авторок періоду міжвоєнного двадцятиліття, спираючись на сучасний методологічний інструментарій і напрацювання науковців. У зв'язку з цим виникає потреба в обґрунтуванні репрезентованої художньої моделі світу як авторського відтворення реальної, уявної чи бажаної дійсності, що дозволяє не тільки письменникам, а й реципієнтам емоційно прожити й засвоїти певний досвід художнього світотворення, виявити в ньому різноаспектні екзистенційні, філософські, психологічні,

психоаналітичні, етичні, естетичні й гендерні засновки людського буття в єдності. Історико-літературне осягнення західноукраїнської жіночої прози потребує розкриття особливостей творчого досвіду *іншого*, дистанційованого в часі й змодельованого в прозових текстах. Проблематика й соціальна гострота художньої моделі світу, відображеної в літературних творах Ірини Вільде, Дарії Віконської й Ольги-Олександри Дучимінської, подібна до реалій ХХІ століття, зокрема, актуальним питанням побутування української культури, контроверсійністю мовної ситуації, загрозою асиміляції українського етносу й постійним очікуванням воєнних дій, перебуванням особистості в межових ситуаціях. Усе це є додатковим підтвердженням актуальності наукової роботи.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими темами, планами, програмами. Роботу виконано в межах науково-дослідних програм та планових тем на кафедрі історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема, теми «Мови і літератури народів світу: взаємодія і самобутність» (номер державної реєстрації 11БФ044-01; науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Г. Семенюк). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 5 від 18 грудня 2012 року) та погоджено на засіданні бюро наукової ради Інституту літератури НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» (протокол № 2 від 12 листопада 2015 року).

Метою дослідження є літературознавчий аналіз і описання цілісної художньої моделі світу, репрезентованої в різножанровій прозі Ірини Вільде, Ольги-Олександри Дучимінської й Дарії Віконської періоду міжвоєнного двадцятиліття.

Завдання дослідження допомагають конкретизувати основну мету наукової роботи, зокрема:

- систематизувати теоретико-філософське осмислення концептів «картина світу» і «модель світу»;
- розширити наукове уявлення про західноукраїнську малу прозу міжвоєнного періоду, уводячи в літературознавчий обіг маловідомі твори, котрі раніше не ставали предметом фахових досліджень;
- виокремити й комплексно описати складові цілісних художніх моделей світу, репрезентованих у прозі Ірини Вільде, Ольги-Олександри Дучимінської й Дарії Віконської з огляду на суспільно-історичні реалії початку ХХ століття;
- виявити й проаналізувати антропологічно-гуманістичну спрямованість західноукраїнської жіночої прози 1918–1939 років;
- систематизувати уявлення про характер і особливості публікаційної діяльності авторок у коломийському часописі «Жіноча доля» і таких його додатках, як «Жіноча воля» і «Світ молоді»;
- осмислити функціонування ідіографічних художніх моделей світу на родинно-побутовому, духовно-чуттєвому й філософсько-концептуальному рівнях;

- окреслити домінуючу проблематику, змодельовану в художній дійсності прози західноукраїнських письменниць міжвоєнного періоду, зважаючи на модерністичну сутність їхніх творів;
- простежити філософсько-естетичну трансформацію етноментальних концептів із огляду на специфіку переходового модерного періоду;
- узагальнити естетичні особливості побудови авторських художніх моделей світу в прозі Ірини Вільде, Ольги-Олександри Дучимінської й Дарії Віконської.

Об'єктом дослідження є рання прозова творчість Ірини Вільде, представлена циклом із трьох повістей, об'єднаних спільністю персонажів і взаємопов'язаністю сюжетної лінії («Метелики на шпильках», «Б'є восьма» і «Повнолітні діти»); художня проза Дарії Віконської, зокрема, новели зі збірки «Райська яблінка» й тексти, зібрані упорядником В. Габором у збірку «Чар природи і Венеції»; збірка малої прози Ольги-Олександри Дучимінської «Сумний Христос»; художні твори, критичні, публіцистичні й дидактичні нариси, опубліковані письменницями в модерному коломийському часописі «Жіноча доля» та окремих додатках видання, «Жіночій волі» і «Світові молоді», упродовж 1927–1938 рр.

Предметом дослідження є ідіографічна художня модель дійсності, репрезентована в різножанровій прозі західноукраїнських авторок.

Методи дослідження в дисертації підпорядковано досягненню поставленої мети, а саме з'ясуванню специфіки моделей художньої дійсності прози Ірини Вільде, Дарії Віконської й Ольги-Олександри Дучимінської. Для встановлення теоретичних засад роботи використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу й індукції. Основними методами в дисертації є дескриптивний (опис літературних явищ), філологічний (аналіз жанрової та образної специфіки прозових творів), історико-біографічний (висвітлення зв'язку життєвих подій із творчістю письменниць), культурно-історичний (виявлення детермінованості прози конкретно-історичною дійсністю), психоаналітичний (драматичні зв'язки свідомого й підсвідомого), психологічний (відображення внутрішнього світу персонажів). Естетичний аналіз художніх творів дозволив повніше окреслити запропоновані трьома письменницями художні моделі світу.

Теоретичні засади дослідження базуються на вивченні аналітичних праць Стефанії Андрусів, Юлії Бабенко, Є. Барана, Алли Бойко, Майї Васильєвої, Мар'яни Гдакович, М. Гона, Ольги Граб, В. Габора, Лариси Донченко, Олени Дудар, М. Дубини, Альони Карабльової, Ольги Карабльової, В. Качкана, Л. Кліща, Т. Кременя, Р. Крохмального, Мирослави Крупки, Світлани Ленської, Наталії Мафтин, С. Микуша, Лесі Назаревич, Наталі Науменко, В. Пахомова, Вікторії Перцевої, В. Працьовитого, О. Рисака, Тамари Старченко, Лариси Табачин, Людмили Тарнашинської, Оксани Теслі, Олександри Тимчишин, Тетяни Ткаченко, Ольги Харлан, Ярини Янів та деяких інших науковців. До уваги бралися також роботи дослідників, що працювали за часів СРСР, а тому вдавалися у своїх висновках до розстановки певних соціально-ідеологічних акцентів (ідеться, насамперед, про роботи Марії Вальо, Й. Цюха).

Осмилення філософсько-психологічних аспектів художньої літератури стало можливим завдяки працям українських науковців, зокрема, А. Волкова, Світлани

Гатальської, М. Ігнатенка, Юлії Романовської, О. Степанова, В. Шинкарука, В. Ярошовця; таких зарубіжних філософів, як Г. Амелін, А. Андреев, Є. Губський, М. Каган, К. Кедров, Галина Корабльова, В. Лутченко, В. Подорога, Айн Ренд, Олена Трубіна, а також опрацюванню матеріалів довідниково-енциклопедичного характеру (класифікації Дж. Лі, Е. Фромма) і видань за результатами круглих столів, присвячених певним філософським царинам дослідження.

Матеріалами дослідження є, окрім творів Ірини Вільде, Ольги-Олександри Дучимінської й Дарії Віконської, критичні виступи сучасників письменниць, літературознавчі й історико-літературні праці українських дослідників, спогади про життєвий і творчий шлях Ірини Вільде (Є. Безніско, Ніна Бічуя, Євгенія Божиц, М. Гнатюк, Р. Горак, Б. Горинь, І. Гуцак, Р. Іванчук, М. Ільницький, А. Любченко, Д. Павличко, М. Петренко, Жанна Попович, Л. Різник, В. Робочек, Уляна Скальська, О. Тарнавський, Ніна Турбал, Марія Якубовська), біографічні відомості про життя й творчість Дарії Віконської (В. Габор) та Ольги-Олександри Дучимінської (Є. Баран, В. Качкан, В. Пахомов).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше досліджено й систематизовано доступні публікації Ірини Вільде, Дарії Віконської й Ольги-Олександри Дучимінської у вцілених часописах «Жіночої долі» та додатках «Жіноча воля» й «Світ молоді», на підставі чого обґрунтовано використання авторками окремих криптонімів; залучено до наукового обігу низку маловідомих художніх і публіцистичних текстів популярних свого часу авторок; уточнено літературознавчий концепт «художньої моделі світу», запропоновано ключове поняття «інтелектуалізація кольоропису»; уперше було представлено цілісне бачення художньої моделі світу циклу ранніх повістей Ірини Вільде, описано й схарактеризовано компоненти цієї художньої цілісності на основі автентичного літературного тексту, виявлено й осмислено домінуючу філософську проблематику трилогії «Метелики на шпильках»; здійснено цілісний літературознавчий аналіз малої прози Ольги-Олександри Дучимінської й Дарії Віконської із виокремленням у художніх текстах домінуючої проблематики й засадничих складових авторських мистецьких моделей, що відображають тогочасну дійсність; запропоновано сучасну літературознавчу типологізацію жіночих персонажів трилогії «Метелики на шпильках» Ірини Вільде й збірки «Райська яблінка» Дарії Віконської; з'ясовано особливості ідіографічної інтерпретації християнської символіки; на матеріалі художніх творів Дарії Віконської запропоновано сучасну класифікацію філософського концепту любові.

Теоретичне значення роботи полягає в комплексному осмисленні специфіки художньої моделі світу різножанрової прози Ірини Вільде, Ольги-Олександри Дучимінської й Дарії Віконської, в увиразненні особливостей функціонування ідіографічної моделі світу на трьох рівнях (родинно-побутовий, духовно-чуттєвий, філософсько-концептуальний), у систематизації відомостей щодо публікаційної активності письменниць.

Практичне значення роботи полягає в можливості використовувати одержані результати для укладання курсів із новітньої української літератури, особливо в аспекті літературознавчого вивчення творчості західноукраїнських

письменників першої половини ХХ століття. Матеріали дослідження можуть викликати фахову зацікавленість широкого кола філологів, зокрема, будуть корисними для вчителів української літератури в середніх навчальних закладах при висвітленні літературного процесу початку ХХ століття, викладачам вищих навчальних закладів можуть допомогти в процесі створення навчально-методичних посібників, розробки авторських лекційних курсів і проведення практичних або семінарських занять з історії новітньої української літератури, а також усім без винятку науковцям в аспекті досліджень інтерпретаційного потенціалу західноукраїнської жіночої прози. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані студентами-гуманітаріями для написання курсових, бакалаврських, магістерських або інших кваліфікаційних робіт згідно з навчальними програмами ВНЗ.

Особистий внесок здобувача. Проведене літературознавче дослідження є самостійною роботою, що композиційно завершена й чітко структурована. Практично-теоретичні результати проведеного літературознавчого дослідження, його прикінцеві положення й прогнози щодо перспективи подальших наукових пошуків визначено безпосереднім автором роботи, статті, опубліковані у фахових українських і зарубіжних виданнях, дослідником виконано одноосібно, без жодної участі співавторів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати, викладені в дослідженні, неодноразово обговорювалися під час публічних виступів у колі зацікавлених науковців, а також у процесі роботи таких наукових конференцій, як Всеукраїнська наукова конференція «Слово в літературі: сакральне і профанне» (Миколаїв, Україна, 23 квітня 2013), Всеукраїнська наукова конференція за участю молодих учених «Мова, свідомість, художня творчість, інтернет у дзеркалі сучасних філологічних студій» (Київ, Україна, 11 квітня 2013), Міжнародна наукова конференція «Етнознакові функції культури: мова, література, фольклор» (Київ, Україна, 17 жовтня 2013), Всеукраїнська наукова конференція за участю молодих учених «Філологічна наука в інформаційному суспільстві» (Київ, Україна, 10 квітня 2014), Third International conference on European Conference on Languages, Literature and Linguistics / Третя міжнародна європейська конференція з літератури, філології й мовознавства (Відень, Австрія, 09 вересня 2014), Міжнародна наукова конференція «Сучасна філологія: парадигми, напрямки, проблеми» (Київ, Україна, 09 жовтня 2014), Fourth International conference on European Conference on Languages, Literature and Linguistics / Четверта міжнародна європейська конференція з літератури, філології й мовознавства (Відень, Австрія, 25 листопада 2014), Міжнародна наукова конференція «Літературний процес: Традиції Михайла Коцюбинського в українській літературі ХХ–ХХІ ст. До 150-річчя від дня народження письменника» (Київ, Україна, 27 листопада 2014), Всеукраїнські наукові читання за участю молодих учених «Дух нового часу у дзеркалі слова і тексту» (Київ, Україна, 08-10 квітня 2015), 8th International conference on European Conference on Languages, Literature and Linguistics / Восьма міжнародна європейська конференція з літератури, філології й мовознавства (Відень, Австрія, 03 вересня

2015), П'ята міжнародна конференція з розвитку дисциплін мистецтвознавства й культурології у Євразії (Відень, Австрія, 25 вересня 2015), Міжнародна науково-практична конференція «Література руху опору: вияви національної ідентичності» (Київ, Україна, 19-20 листопада 2015).

Також окремі аспекти дослідження висвітлювалися під час роботи таких наукових заходів, як The Third International Congress on Social Sciences and Humanities / Третій міжнародний конгрес із соціальних і гуманітарних дисциплін (Відень, Австрія, 15 листопада 2014), The 5th International Congress on Social Sciences and Humanities / П'ятий міжнародний конгрес із соціальних і гуманітарних дисциплін (Відень, Австрія, 02 серпня 2015).

Публікації. Основні висновки, сформульовані в процесі роботи над дисертацією, а також теоретично-практичні напрацювання, одержані в результаті проведення літературознавчого дослідження, викладено в таких публікаціях автора: фахові видання України, – 6 статей; зарубіжні фахові видання, що мають статус періодичних видань, – 2 статті; додаткових публікацій – 6.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел, що містить 285 позицій. Загальний обсяг дисертації – 187 сторінок, із яких 160 сторінок відведено на основний текст дослідження.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** дисертації подано обґрунтування актуальності теми дослідження, визначено мету науково-аналітичної роботи й охарактеризовано комплекс завдань, котрі доповнюють і розкривають її. Також описано об'єкт і предмет дисертації, окреслено матеріали й теоретичні засади дослідження, вмотивовано застосування інструментарію й методів дослідження. Сформульовано наукову новизну дисертації, зазначено теоретичне й практичне значення проведеного дослідження, викладено матеріали щодо апробації результатів дисертаційної роботи, укладено перелік фахових публікацій за темою дисертації й охарактеризовано структуру роботи.

Перший розділ дисертації «Теоретична розробка вихідних положень і понять дисертації: стан і перспективи» присвячено з'ясуванню здобутків науково-теоретичних досліджень і систематизації уявлень про філософсько-інтерпретаційний потенціал концептів «картина світу» і «модель світу». Запропоновано уточнений варіант інтерпретації зазначених теоретичних понять.

У **підрозділі 1.1. «Аспекти філософського розуміння літератури»** розглянуто основні тлумачення поняття «картина світу», що виступає як: 1). «одна з форм світоглядного подання об'єктивної реальності в суспільній свідомості, що є образом освоєної на практиці дійсності»; 2). «сукупність світоглядних знань про світ», «сукупність предметного змісту, яким послуговується людина» (К. Ясперс).

Також подано гуманітарні тлумачення концепту «модель світу», що розглядається як «речова, знакова або мислима система, в якій відображені структура й принципи функціонування об'єкта пізнання» (Ю. Ковалів).

Художній текст, за А. Андрєєвим, осмислено як моделювання іншої реальності, суголосної суб'єктивній волі письменника. Зважаючи на лінгвістичні реалії, Світлана Гатальська обґрунтовує текстуальну природу культури й «художньої діяльності, яка виступає для людини унікальним способом освоєння дійсності» (М. Каган).

Це підтверджують і самі авторки (ідеться про особисте листування, матеріали інтерв'ю, автобіографічні відомості й оприлюднені спогади). Зокрема, Ользі-Олександрі Дучимінській найістотнішим видається здатність митця мовними засобами відтворити сюжети й образи, зумовлені художньою фантазією письменника, який «словами розмальовує картини, люди бачуть усе, що бачила душа митця».

Ірина Вільде (ці відомості подає Ярина Янів) була схильна «створювати світ кращим від дійсності, [...] доспічувати пісеньку, яку нам брутально обірвало життя». Художня творчість в інтерпретації письменниці мусить виконувати дві визначальні функції: креативно-моделюючу, покликану «створювати світ», а також психологічно-компенсаторну, бо змодельований у художній реальності світ повинен стати «кращим від дійсності», щоб заступити собою прикрі епізоди з реальності.

Отже, художня модель світу, репрезентована в прозових текстах, виступає як моделювання письменником наявної, уявної чи бажаної дійсності, що дозволяє не тільки самому авторові, а й реципієнтам емоційно прожити й засвоїти той досвід, який із тих чи інших причин був би неможливим у реальній дійсності.

У підрозділі 1.2. «Теоретичне осмислення західноукраїнської жіночої прози міжвоєнного періоду» розглянуто термін «міжвоєнне двадцятиліття», що в часі співвідноситься з періодом 1918–1939 років. На рівні дефініції його ґрунтовно опрацьовує Ольга Харлан, проводячи літературознавчо-історичні паралелі між українським, польським, німецьким, італійським, данським та деякими іншими центрально-східноєвропейськими літературними процесами. Обґрунтовуючи доцільність виокремлення такого періоду в розвитку більшості національних літератур, науковець наголошує на важливості тогочасних суспільно-історичних зрушень (завершення або початок однієї зі світових воєн, революційні події, повалення панівних режимів). Використання аналогічної періодизації в українському літературознавстві, на думку Ольги Харлан, зумовлено як суспільно-історичними умовами (прагнення вибороти для українських земель незалежність; перебування західноукраїнської інтелігенції в контексті польської, румунської й чехословацької культур; поступове приєднання етнічно українських земель до складу СРСР; примусова асиміляція етнічних українців «новим радянським народом»), так і зміною літературних поколінь, що призвело до появи й утвердження нової генерації митців.

Роки міжвоєнного двадцятиліття було позначено особливою трагічністю. Проте західноукраїнське літературне життя того періоду, як не дивно, досить пошавлюється. Саме до цього багатого творчими проектами періоду й належать найцікавіші в мистецькому плані прозові твори Ірини Вільде, Дарії Віконської й Ольги-Олександрі Дучимінської.

Ірина Вільде (Дарина Макогон, у заміжжі – Дарина Полотнюк) прожила довге життя (1907–1982). На долю письменниці випало безліч випробувань, саме на її віку відбулися обидві світові війни, котрі руйнували сутність людського життя й заперечували його цінність. По лінії батька, письменника Дмитра Макогона, Ірина Вільде належала до галичан, натомість мати походила з Буковини, а віддаленими родичами на дереві сімейного родоводу були навіть етнічні німці.

Творчий дебют письменниці відбувся напрочуд вдало (таких висновків можна дійти, згадавши про присудження молодій авторці поважної премії Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка за 1935 рік), тому вона опинилася в епіцентрі літературного життя Західної України, стала «модною» авторкою». Її твори читають, обговорюють і доволі активно критикують (О. Баган). Натомість Ірина Вільде періоду підрадянської Західної України змушена мімікрувати, щоб «щось зробити для літератури, не зачіпаючи владу».

Високу оцінку творів письменниці дають Р. Іваничук, Тамара Старченко, Ольга Харлац, С. Микуш, Уляна Скальська, Т. Кремінь, Вікторія Перцева, М. Ільницький та деякі інші літературознавці.

Творчість Дарії Віконської – високоестетичне явище. Її твори несуть відбиток чужоземних культур, ментальності й традицій, із якими авторці поталанило ознайомитися під час навчання й подорожей Західною Європою. М. Рудницький, рецензуючи прижиттєве видання творчого доробку письменниці, саму збірку, зважаючи на її інтелектуальний потенціал, називає «книжкою з великою культурою». За життя «багато її публікацій і всі без винятку її книжки викликали широкий резонанс серед читачів та критиків, свідчення чого – численні рецензії та полемічні відгуки в тогочасній пресі» (В. Габор).

Значну частину творів Ольги-Олександри Дучимінської було втрачено (вилучено під час обшуків і знищено). Якщо ж згадати упереджене ставлення самої авторки до своїх друкованих творів (зокрема, В. Качкан наводить такі висловлювання письменниці: «...я не радо друкую, чомусь воно мене не вдовольняє, як вже перейшло друком»), стане зрозумілим, чому уявлення про літературну спадщину авторки приблизне й далеко не повне.

Доля відвела Ользі-Олександрі Дучимінській безліч випробувань: поневір'яння за часів обох світових воєн, безпідставний арешт, виснажливе перебування в колонії за сфабрикованим звинуваченням. Навіть за найскладніших життєвих обставин вона не опускала рук і залишалася інтелігентною й благородною особистістю, про що свідчать такі відомості: «Все робила з душею, ніколи не вимагаючи для себе якихось привілеїв чи полегшій» (Р. Горак), «...ніколи не нарікала на свою долю» (Є. Баран), «...ніщо не вихолостило з її благородної душі гуманістичної людської сутності, інтелігентності у найзмістовнішому сенсі» (В. Качкан).

Другий розділ дисертації «Художня модель світу у творах Ірини Вільде: візія духовно-національна» присвячено обґрунтуванню нетиповості художньої моделі світу в ранніх творах Ірини Вільде, зважаючи на домінуючі настрої суспільства й особливості міжвоєнного періоду. Мар'яна Савка характерними

настроями української прози міжвоєнного двадцятиліття називає екзистенційні відчуття «абсурдності буття, страху, відчаю, самотності, страждання». Навіть батько Ірини Вільде, Дмитро Макогон, творив у подібному естетичному ключі, зображаючи період міжвоєнного двадцятиліття далеко не радісним чи привітним (С. Тодорюк).

У підрозділі 2.1. «Пошук родинної гармонії у трилогії «Метелики на шпильках» висвітлено особливості родинного простору в художніх творах Ірини Вільде. Ідилічне взаємопорозуміння поміж матір'ю й дитиною письменниці виводить від інтуїтивного зв'язку, що бере свій початок у таємниці продовження роду, коли мати й донька «щасливі собою і своєю любов'ю, не відриваються одна від одної, нерозривні, з'єднані в одно так, як тоді, заки ще Дарка світ побачила». Бабунина делікатність у ставленні до онучки безкорисна й щира; на дитяче бажання звіритися мамі старенька «не питається, чому вона не може заступити мами, [...] тільки навшпильки виходить тихо з кімнати». У художній моделі світу ранніх повістей Ірини Вільде три покоління жіноцтва тісно взаємопов'язані в межах однієї родини почуттями турботи й любові одна до одної, тому сімейний уклад родини функціонує, як єдиний безперервний механізм.

Стосунки з батьком подано в повістях циклу в найкращих традиціях гармонійного й щасливого сімейного співжиття, де немає місця для образ і недоречностей. Письменниці переконливо зобразила не так антропоцентричну модель художнього світу, як витворила художню модель світу, центром і мікрокосмом котрого стає дитина, підліток.

Крім детального змалювання родинного кола учителя Поповича, Ірина Вільде в циклі своїх ранніх повістей відтворює як побут, так і сімейні стосунки в родині священника Підгірського. Показово, що літературознавча характеристика саме цього родинного кола навіть до сьогодні не позбавлена певного ідеологічного забарвлення. Дослідження, проведене в дисертації, дозволило стверджувати, що змалювання родини священників подано у творах Ірини Вільде багатопланово й жодним чином не виключно з негативною конотацією.

У підрозділі 2.2. «Духовна недосконалість людської особистості» висвітлено недостатнє опрацювання в сучасному літературознавчому дискурсі понять, безпосередньо пов'язаних із питаннями духовності й релігійності персонажів художніх творів Ірини Вільде. Характерним для ідіостилю письменниці є моделювання цілого комплексу взаємопов'язаних питань і проблем, об'єднаних довкола культу церкви й визначальної ролі священнослужителів у житті громади.

В умовах засилля румунського панування церква виступає культурним осередком, що забезпечує пропагування, збереження й постійне відтворення української мови, традицій і звичаїв. Образ церкви Іриною Вільде подано як відправну точку безлічі добрих справ громади.

Православно-релігійний вимір духовного життя персонажів у трилогії «Метелики на шпильках» не вичерпує цієї сфери. Не менш важливим видається змалювання письменницею процесів, пов'язаних із усвідомленням гріховності як суперечливої у своїй сутності складової людської особистості. Художня модель

світу прози Ірини Вільде пропонує усвідомлення цього поняття в ролі мірила таких одвічних категорій, як Добро і Зло.

Художній матеріал трилогії дозволяє стверджувати, що страждання в розумінні освіченої інтелігенції подано як риса, апіорі притаманна сформованим особистостям, найчастіше – дорослим. Водночас письменниця дозволяє собі визнати, що й дитина-підліток здатна зазнавати психологічних потрясінь. Страждання виступає одним зі складних, але необхідних етапів дорослішання молодого людини. Крізь біль, на думку Ірини Вільде, відбувається формування сильної особистості, здатної до активних дій і швидкого реагування на виклики часу й потреби суспільства. Страждання створює передумови для самопізнання й самозаглиблення, що призводить до істотної переоцінки життєвої програми чи світоглядних орієнтирів.

У підрозділі 2.3. «Нова жіноча ідентичність» доведено, що трилогія «Метелики на шпильках» якнайповніше виявляє модерністичність творчого доробку авторки. Письменниця змальовує тут представників інтелігентного прошарку суспільства, висвітлює їхнє культурно-мистецьке життя, новітні духовні устремління й пошуки.

Витворені художньою уявою образи трьох молодих дівчат носять певне символічне звучання. Образ Наталки Оріховської, найбільш непримиренної поборниці й захисниці національної ідеї, співвідноситься з типом «жінки-воїна». Дівчина зображена дещо хворобливою, згодом – невиліковно хворою, а наприкінці трилогії констатується невідворотність її загибелі. Такий творчий підхід до життєвих колізій невідповідковий. Це засвідчує, з одного боку, доцільність нагальної національно-визвольної боротьби й громадського спротиву системі, адже увагу реципієнтів звернено до швидкоплинності людського життя, а тому й неспроможності окремої пасіонарної особистості реалізувати власні задуми упродовж земного існування. Із іншого боку, письменниця виявляє неспроможність і програшність такої боротьби в короткостроковій перспективі. Діяльна «жінка-воїн», згенерувавши ідею, у найближчому майбутньому мусить опинитися поза культурно-історичним контекстом доби, тому поступово розчаровується і в самій ідеї, і в українському народі.

Емігрантку Зою Тимішеву, репрезентантку образу «нової жінки-музи», окреслено як творчу особистість, позбавлену конкретних цілей і планів. Здається, пригнічена й розгублена непростими обставинами життя дівчина застигає на доленосному роздоріжжі без засобів до подальшого існування, тяжко переживаючи власну залежність від банального матеріального компонента сімейного побуту.

Дарка Попович – типова «жінка-господиня» нового часу, самодостатня особистість. Дівчина пройшла свій непростий шлях від захоплення ідеєю радикальної боротьби до усвідомлення свого особистого значення в розбудові України. Традиційний для українського фольклору образ жінки переосмислено крізь призму концепту «нової жінки», сповненої впевненості у власних силах, здатної до рішучих дій, готової до кардинальних змін власного життя й побуту, спроможної на спротив навіть за найбільш несприятливих обставин. Із такими

«новими жінками», як Дарка Попович, Ірина Вільде й прагнула пов'язати сподівання на довгоочікуване самостійне майбутнє української держави.

Третій розділ дисертації «Художня модель світу у творах Дарії Віконської: візія чуттєво-мистецька» присвячено фаховому розгляду особливостей малої прози зі збірок «Райська яблінка», «Чар природи і Венеції», а також аналізу маловідомих публікацій авторки.

У підрозділі 3.1. «Почуття любові як інтегративна складова людського буття» доведено, що любов у творчості Дарії Віконської – першооснова людського існування.

Найвищий щабель в ієрархії любові відведено Великій любові, пов'язаній із Божою сутністю, певну увагу Дарія Віконська приділяє романтично-еротичній і братній любові, проте згадки про них радше побіжні. Натомість такі різновиди любові-прив'язаності, як любов до Природи (живої і неживої) і любов до об'єктів матеріальної людської культури (визначні архітектурні пам'ятки, мистецькі картини, видатні художні твори та інше), детально описано авторкою. Любов, заснована на замилюванні красою природи, на думку письменниці, притаманна людям із тонкою душевною організацією (переважно митцям, творчим особистостям і представницям жіночої статі). Таке почуття живиться власними візіями й фантазіями, стимулює творчі процеси. Романтично-сексуальне почуття – незмінний атрибут чоловіків, а жінка в художніх творах Дарії Віконської схильна до любові жертвовної й здатна на всепрощення. Водночас дружня любов-прив'язаність однаковою мірою властива і жіночим, і чоловічим персонажам.

У підрозділі 3.2. «Мистецтво як пошук краси довколишнього світу» вдалося простежити превалювання в художній творчості письменниці інтелектуального струменю, коли «самобутна жінка, аристократка духу орієнтувалася передовсім на інтелектуальні кола свого часу, а її підходи до розв'язання важливих питань у мистецтві, літературі та суспільному житті були настільки нестандартними, що викликали і гаряче захоплення, і повне несприйняття» (В. Габор).

Письменниця виходила з переконання, що творчість – це вільна й незаангажована стихія, здатна повноцінно існувати й гідно проявлятися в умовах цілковитої свободи. Загальноприйняті норми, офіційні директиви-приписи, нормативне державне цензурування в осмисленні персонажів Дарії Віконської виступають загрозою справжньому мистецькому розвитку й створенню гідних образотворчих шедеврів.

Модерне мистецтво в художній моделі світу Дарії Віконської характеризує постійна настанова на пошук, прагнення до експерименту, здатність до самооновлення. Загальний розвиток мистецтва подано як кумуляцію досвіду, де кожне нове враження досягається за участі попередньо набутої інформації. Аналіз художніх творів Дарії Віконської дозволяє стверджувати, що для малої прози письменниці характерним є авторське замилювання здобутками світової матеріальної культури, зокрема архітектурними шедеврами, опис яких переважає в замальовках зі збірки «Чар природи і Венеції».

Художні твори Дарії Віконської, представлені в прижиттєвій збірці малої прози «Райська яблінка», подають авторське бачення й філософську інтерпретацію концептів на основі жіночих образів, відомих освіченому реципієнтові з образотворчого мистецтва. Концепт жіночої сутності уявляється письменниці як мінлива й нерозгадана таїна, а жіночі образи змальовуються як символи жіночності, натхнення й спокуси, інтерпретуються як неподільне ціле. Жіноча сутність у кожному своєму окремішньому втіленні постає амбівалентною субстанцією, здатною невідворотно манити й відштовхувати, дарувати насолоду й нести гірке розчарування, поставати сповненою найстрашніших гріхів і виступати водночас дитинно чистою й непорочною.

Дарія Віконська приділяла роботі зі словом першорядного значення, мала на меті максимально залучити реципієнта до сприйняття тексту через задіяння рецепторів зору, слуху, нюху й дотику (у текстах – відповідні візуальні, чуттєві чи нюхові образи), вдаючися до синтезу різновидів чуття й широко застосовуючи інтерсеміотичні перекодування.

Четвертий розділ дисертації «Художня модель світу у творах Ольги-Олександри Дучимінської: візія особистісно-трагічна» присвячено літературознавчому аналізу художніх творів зі збірки «Сумний Христос» і малодослідженим публікаціям письменниці.

У підрозділі 4.1. «Визначальна роль жінки-матері» простежено, що художня модель світу малої прози авторки зображує традиційні сімейні стосунки. Вони доволі архаїчні, водночас – не позбавлені новочасних сюжетів і колізій. Ключову роль у забезпеченні родинного життя відіграє особа жіночої статі. Натомість чоловічі персонажі зображено неповно й фрагментарно, найчастіше на підставі промовистої деталі, що визначає їхній зовнішній вигляд або передає певну рису характеру.

Першість жінки в родинних справах у художній моделі світу Ольги-Олександри Дучимінської викликана не одним, а сукупністю чинників: по-перше, ідеться про особистий досвід Ольги-Олександри Дучимінської, змушеної розлучитися з коханим чоловіком; по-друге, має місце й пошанування традиційно-фольклорної моделі родинного життя, згідно з якою жінка, а не чоловік, виступала «берегинею родинного вогнища»; по-третє, відіграло свою роль очевидне захоплення феміністичними ідеями, згідно з якими модерна жінка прагнула відшукати належне для себе місце в родинному укладі (і ширше – у суспільному житті), прагнула реалізувати особистий потенціал духу, можливостей і сил.

Найповніше материнські образи письменницею виписано в таких художніх творах, як «Одурена» (створено близько 1929 року), «По ранніх росах» (близько 1935 року), «Мати» (завершено до 1934 року), «Смерть Василька» (робота над оповіданням тривала упродовж 1932-1933 років) і «Зашуміли крила» (перша половина 1930-х років).

У підрозділі 4.2. «Християнська символіка як домінанта духовного пошуку персонажів» з'ясовано, що звернення письменниці до біблійних (переважно канонічних новозавітних) мотивів і сюжетів засвідчує тяжіння Ольги-Олександри Дучимінської до усталеної художньої традиції, що підтверджується висновками Р. Горака: «За своєю творчою манерою Ольга Дучимінська не належала до новаторів.

Вона творила в руслі традицій, які радше були притаманні добі Івана Франка, ніж пізнішій – Василя Стефаника».

Максимально насиченими біблійними образами й мотивами видаються три художні замальовки, названі самою авторкою «легендами»: «Христос і поет» (написана близько 1926 року), «Сумний Христос» (новела створена близько 1927 року) і «Великодня легенда» (датується 1931 роком). Назви новел засвідчують, що центральним образом творів є постать Ісуса, а основними сюжетами постають діяння Христові, його розп'яття й воскресіння.

Зіставлення трьох новел-легенд Ольги-Олександри Дучимінської, поєднаних новозавітною постаттю Бога-сина, дозволило виявити, що авторка майстерно виписує художні тексти оптимістичного звучання («Христос і поет»), зображає динамічне зміщення настроїв від мажорного до мінорного («Сумний Христос») або від мінорного до мажорного («Великодня легенда»).

Найчастіше в новелах і новелетах письменниця розробляє священні образи Ісуса Христа (Ісуса Назарянина, Короля Королів, Творця, Бога-чоловіка, царя безмежного царства), Божої матері, Єрусалима, царства небесного (вічного царства, безмежного царства духу), тернового вінця (тернової корони), значно рідше – корони слави.

На рівні духовних мотивів найуживанішими виступають мотиви Воскресіння Христового, страждання на хресті, розп'яття Христа, а також проповідуваний Ісусом мотив любові до ворогів своїх. Традиційний образ Ісуса Христа творчо переосмислено заступником поетів, розрадником усього людства й прототипом національного героя, визволителя України.

У підрозділі 4.3. «Концептуальність художнього мислення» доведено, що художня модель світу Ольги-Олександри Дучимінської складається з осмислення й опрацювання понять культурно-мистецької царини (творчість, письменник, роль і місце митця в кризовій чи межовій ситуації) або ж стосується загальнофілософських категорій і людського буття (принука й свідомий вибір, життя й смерть, мир і війна, вірність і зрада).

У творчості письменниця зосереджується на повторному опрацюванні кола тих питань, проблем і концептів, що видаються їй недостатньо висвітленими. Підтвердженням цьому може стати сформульоване В. Пахомовим твердження щодо творчої манери Ольги-Олександри Дучимінської, яка, «торкнувшись якоїсь проблеми, продовжує її розкриття у цілому ряді творів».

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичного й практичного матеріалу дисертації дозволив сформулювати загальні висновки й описати специфічне для періоду міжвоєнного двадцятиліття фемінне творення західноукраїнськими письменницями авторських моделей художнього світу, експліцитно й імпліцитно висвітлених у літературній творчості.

Долі самих письменниць, їхні життєві програми нагадують класифікацію Юлії Романовської, зокрема, життєва доля Ірини Вільде (із певними уточненнями, щоправда, зважаючи на певні факти біографії письменниці) може бути ототожнена з

соціальною роллю «жінки-господині»; Ользі Дучимінській у вертепі сталінської тоталітарної держави припала роль нової «жінки-воїна», невимогливого, але всетерплячого й зятятого; а Дарія Віконська, напевне, найартистичніша натура поміж трьох, претендує на роль «жінки-музи».

Дослідження дозволяє дійти висновків, що основними складовими художньої моделі світу трилогії Ірини Вільде постають такі компоненти, як:

- певна група персонажів, кожен із яких зображений письменницею багатогранно, у всій сукупності своїх позитивних і негативних рис;

- локалізований простір, у якому відбувається розгортання сюжетних колізій трилогії;

- час подій, що розгортається в циклі повістей за принципом спіралі, забезпечуючи сюжетно-композиційну єдність усіх творів трилогії Ірини Вільде, а також внутрішню суперечливість подій, що волею випадку дублюються.

У ранній творчості Ірини Вільде постає нагальне питання збереження українським етносом національної ідентичності, що представлено в «Метеликах на шпильках» як неорганізована й хаотична, проте безкомпромісна боротьба свідомих українців з офіційною адміністрацією й представниками панівного етносу. Матеріал дисертації дозволяє стверджувати, що повноцінного діалогу культур, вивченням якого активно займається сучасне літературознавство, поміж провідним румунським і пригнобленим українським етносом у циклі ранніх повістей Ірини Вільде не відбувається, тому про взаємозбагачення обох культур у трилогії письменниці не йдеться.

У сфері чуття одним зі складних, але цілком необхідних етапів дорослішання молодого людини виступає страждання. Крізь біль формується особистість персонажів, здатних до рішучих дій. Страждання створює достатні передумови для самопізнання й самозаглиблення.

Аналіз малої прози Дарії Віконської підтверджує, що домінантою в чуттєвій сфері для авторки є любов, пов'язана з Божою сутністю. Люди з тонкою душевною організацією, на думку письменниці, тяжіють до любові, яка дарує насолоду від споглядання природної краси. Представники маскуліної статі віддають перевагу романтично-сексуальним почуттям, а жінки частіше схильні до любові жертвовної. Дружня любов-прив'язаність притаманна як жіночому началу, так і чоловічому.

У прижиттєвій збірці «Райська яблінка» Дарією Віконською представлено художні замальовки, що подають авторську інтерпретацію жіночих образів, відомих з образотворчого мистецтва. Жіноча сутність – одвічно мінлива й нерозгадана таїна, а її інтерпретація – це символи жіночності, натхнення й спокуси.

У творчості письменниці вичерпно розгортається мистецький дискурс. Розв'язанням художніх питань займаються митці й професійні критики, що виводить цей дискурс на рівень теоретичних узагальнень, а висновкам надає філософського характеру.

Загальну тональність художньої моделі світу авторки подано через кольоропис письменниці. Провідним є апелювання до оптимістичного, радісного

спектру барв, що символізує людські стани. Дарія Віконська застосовує певні домінуючі кольори, що співвідносяться з сутністю твору, виражають його настрій або почуття, застосовує послідовну інтелектуалізацію кольоропису через притаманне художникам-імпресіоністам тонке нюансування при передачі відтінків і барв.

Художня модель дійсності в прозі Ольги-Олександри Дучимінської – цілісний гармонійний світ. Персонажі творів найчастіше православні, їх письменниця наділяє високими духовними якостями й моральними чеснотами. Водночас не оминає увагою й реалії повоєнного життя, інтерпретуючи людський біль і страждання як шлях до очищення й самовдосконалення.

Проза Ольги-Олександри Дучимінської виявляє її філософічність. Висвітлення концепту життя здійснюється крізь призму людських поневірянь, а також за допомогою модерного усвідомлення особистої відповідальності. Для змалювання концепту смерті авторка послуговується поняттями закономірності й невідворотності.

Художня спадщина Ольги-Олександри Дучимінської увиразнює певне коло філософських, морально-етичних і культурно-мистецьких питань: жертва й співчуття, добро й зло, плинність і обмеженість існування, вільний вибір і жорстокий примус, покликання й мрія, туга за рідним краєм і сама доля людська. Усі зазначені концепти виважено інтерпретовано й подано як повноцінні складові художньої моделі світу її творів.

Багатогранну тему авторського моделювання художнього світу в літературних творах певного періоду практично неможливо вичерпати форматом однієї чи декількох дисертацій. Зважаючи на існування певного зрізу художніх текстів, що їх не вдалося охопити в межах проведеного літературознавчого дослідження, потреба продовжувати науково-теоретичні розробки відповідної тематики в контексті сучасного дослідницького дискурсу все ще залишається на часі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Українські фахові видання

1. Мацибок-Стародуб Н. О. Авторське бачення церкви й представників духовенства у ранній прозі Ірини Вільде. // Наукові праці. Серія Філологія. Літературознавство. Випуск 210, 2013. – Миколаїв, 2013. С. 76-80.
2. Мацибок-Стародуб Н. О. Засоби живопису у творчості Михайла Коцюбинського й Дарії Віконської. // Літературознавчі студії, 2015. Випуск 41. Частина 2. – Київ: Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2015. – С. 223-231.
3. Мацибок-Стародуб Н. О. Культурний код малої прози Дарії Віконської. // Літературознавчі студії, 2015. Випуск 43. Частина 2. – Київ: Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2015. – С. 19-27.
4. Мацибок-Стародуб Н. О. Мистецький дискурс західноукраїнської жіночої прози міжвоєнного двадцятиліття (на матеріалі творів Дарії Віконської та Ірини Вільде). // Літературознавчі студії, 2014. Випуск 42. Частина 2. – Київ: Інститут

філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2014. – С. 116-123.

5. Мацибок-Стародуб Н. О. Особливості комунікації державних і недержавних етносів у ранній прозі Ірини Вільде. // Літературознавчі студії. Випуск 39, частина 2, 2013. – Київ: Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 142-148.

6. Мацибок-Стародуб Н. О. Трансформація поняття «гріх» у трилогії «Метелики на шпильках» Ірини Вільде // Літературознавчі студії, 2015. Випуск 44. Частина 1. – Київ: Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2015. – С. 373-381.

Зарубіжні фахові видання

7. Matsybok-Starodub N. The national liberation idea in the Olga Duchyminska's work // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences, № 7-8, 2015, Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – p.113-116.

8. Matsybok-Starodub N. The tragedy of the creative personality in wartime // European Journal of Literature and Linguistics, № 3, 2015, Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – p.15-18.

Додаткові публікації

9. Matsybok-Starodub N. (Ed.) (2015). Biblical motifs in the Olga Duchyminska's works // The Fifth International conference on development of history of art and culturology in Eurasia (September 25, 2015). Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – p. 30-36.

10. Matsybok-Starodub N. (Ed.) (2014). Concept of love in the Western Ukrainian women's prose of the interwar period (based on the prose written by Daria Vikonska). // The Third European Conference on Languages, Literature and Linguistics. Proceedings of the Conference (September 10, 2014). Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – p. 72-78.

11. Matsybok-Starodub N. (Ed.) (2015). The concept of life and death in the Olga Duchyminska's works // The 8th European Conference on Languages, Literature and Linguistics. Proceedings of the Conference (September 03, 2015). Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – p. 14-21.

12. Matsybok-Starodub N. (Ed.) (2015). The image of the mother in the Olga Duchyminska's works // The 5th International Congress on Social Sciences and Humanities. Proceedings of the Congress (August 02, 2015). Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. - p. 118-125.

13. Matsybok-Starodub N. (Ed.) (2014). The motive of suffering in the Western Ukrainian women's prose of the interwar period (based on the prose written by Iryna Vilde). // The Fourth International conference on European Conference on Languages, Literature and Linguistics. Proceedings of the Conference (November 25, 2014).

Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – p. 73-79.

14. Matsybok-Starodub N. (Ed.) (2014). Women substance in the light of art (based on Daria Vikonska's prose). // The Third International Congress on Social Sciences and Humanities. Proceedings of the Congress (November 15, 2014). Vienna, OR: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna. – p. 76-81.

АНОТАЦІЯ

Мацибок-Стародуб Н. О. Художня модель світу в західноукраїнській жіночій прозі міжвоєнного двадцятиліття (Грина Вільде, Ольга-Олександра Дучимінська, Дарія Віконська). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

У дисертації проведено комплексне дослідження особливостей західноукраїнської жіночої прози міжвоєнного періоду із залученням до літературознавчого аналізу філософсько-психологічних аспектів інтерпретації художнього твору, окреслено домінуючу проблематику й естетичні особливості епіки 1918-1939 рр. Здійснено спробу істотно розширити наукове уявлення про фемінну прозу завдяки введенню в літературознавчий обіг маловідомих творів, опублікованих у популярних часописах того періоду.

Грунтовний аналіз теоретико-філософських концептів «картина світу» і «модель світу» дозволив увиразнити поняття художньої моделі світу як наявної, уявної чи бажаної дійсності, що дозволяє емоційно прожити й засвоїти той досвід, який був би неможливим у реальній дійсності. Уперше в українському літературознавстві здійснено осмислення ідіографічних художніх моделей світу на декількох рівнях, зокрема, на родинно-побутовому, духовно-чуттєвому й концептуально-філософському.

Завдяки виокремленню компонентів цілісних художніх моделей світу з огляду на суспільно-історичні реалії початку ХХ століття у роботі вдалося висвітлити гуманістично-антропологічну спрямованість західноукраїнської жіночої прози 1918-1939 рр. У дисертації простежено тяжіння західноукраїнських письменниць до зображення гармонійного художнього світу інтимних переживань персонажів, а також до циклічності як протидії хаосу тогочасної дійсності, потреби побудови впорядкованого художнього світу.

У роботі розглянуто типологію жіночих образів, виявлено важливі філософсько-психологічні й культурно-мистецькі концепти, зокрема, проаналізовано трансформацію таких понять як мистецький дискурс, культурний код, національно-визвольна ідея й християнська символіка.

Ключові слова: художня модель світу, міжвоєнне двадцятиліття, жіноча проза, західноукраїнська проза, мистецький дискурс, культурний код, національно-визвольна ідея.

АННОТАЦИЯ

Мацыбок-Стародуб Н. А. Художественная модель мира в западноукраинской женской прозе междувоенного двадцатилетия (Ирина Вильде, Ольга-Александра Дучиминская, Дарья Виконская). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2016.

В диссертации проведено комплексное исследование особенностей западноукраинской малой прозы межвоенного периода с использованием в литературоведческом анализе философско-психологических аспектов интерпретации художественного произведения, определена доминантная проблематика и эстетические особенности малой прозы 1918-1939 гг. Осуществлена попытка значительно расширить научное представление о женской прозе первой половины XX века благодаря введению в литературоведческий оборот малоизвестных произведений, опубликованных в популярных журналах этого периода.

Обстоятельный анализ теоретико-философских концептов «картина мира» и «модель мира» позволил уточнить понятие «художественной модели мира» как уникального моделирования писателем имеющейся, мнимой или желаемой действительности, что позволяет не только самому автору, но и реципиентам с помощью литературных персонажей эмоционально прожить и усвоить тот опыт, который по объективным причинам был бы невозможен в реальной действительности.

Впервые в украинском литературоведении проведено осмысление идиографических художественных моделей мира в разрезе их одновременного функционирования на нескольких уровнях, в частности, на семейно-бытовом, духовно-чувственном и концептуально-философском; исследованы и систематизированы доступные публикации Ирины Вильде, Дарьи Виконской и Ольги-Александры Дучиминской в уцелевших печатных изданиях первой половины XX века; в научный оборот введен ряд малоизвестных художественных и публицистических текстов популярных в свое время авторов; предложено ключевое понятие «интеллектуализация цветописи»; выяснены особенности идиографической интерпретации христианской символики.

Благодаря выделению компонентов целостных художественных моделей мира с учетом общественно-исторических реалий начала XX века в исследовании удалось выявить гуманистически-антропологическую направленность западноукраинской женской прозы 1918-1939 гг. В диссертации прослеживается склонность западноукраинских писательниц к изображению гармоничного художественного мира интимных переживаний персонажей, а также к цикличности как противодействию хаосу тогдашней действительности, с целью построения упорядоченного художественного мира.

В разделе «Художественная модель мира в произведениях Ирины Вильде: образ духовно-национальный» выявлены основные составляющие авторского видения тогдашнего универсума, искусно переосмысленного в малой прозе писательницы. В разделе «Художественная модель мира в произведениях Дарьи Виконской: образ чувственно-творческий» последовательно проанализированы предложенные писательницей культурно-философские концепты. В части «Художественная модель мира в произведениях Ольги-Александры Дучиминской: образ личностно-трагический» освещено видение художественной модели послевоенного мира.

В работе рассмотрена типология женских образов, а также исследованы важные философско-психологические и культурно-художественные концепты, в частности, проанализирована трансформация таких понятий, как художественный дискурс, культурный код, национально-освободительная идея и христианская символика.

Судьбы самих писательниц, их жизненные программы в диссертации сопоставлены с используемой классификацией Юлии Романовской, в частности, жизненная судьба Ирины Вильде (с определенными уточнениями, принимая во внимание некоторые факты биографии писательницы) может быть отождествлена с социальной ролью «женщины-хозяйки»; Ольге Дучиминской в вертепе сталинского тоталитарного государства была отведена роль новой «женщины-воина», невзыскательного, но всетерпеливого и заядлого; а Дарии Виконской, наверное, наиболее артистичной натуры из трех рассмотренных в работе писательниц, выпала трагическая роль «женщины-музы».

Ключевые слова: художественная модель мира, междувоенное двадцатилетие, женская проза, западноукраинская проза, художественный дискурс, культурный код, национально-освободительная идея.

SUMMARY

Matsybok-Starodub N. O. Artistic model of the world in the Western Ukrainian women's prose of the interwar two decades period (Iryna Vilde, Olga-Olexandra Duchyminska, Daria Vikonska). – Manuscript.

Thesis for obtaining the Candidate degree in philological science on speciality 10.01.01 – Ukrainian Literature. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The complex research of the features of the Western Ukrainian women's prose of the interwar period has been made in the thesis. The investigation included philosophical and psychological aspects of interpretation the literary work. The dominant problematic and aesthetic peculiarities of 1918-1939 periods literature have been defined in the work. An attempt to significantly expand the scientific understanding of the women's prose of the first half of the 20th century has been made in the thesis by putting into practice little-known texts published in popular magazines.

The theoretical and philosophical concepts «view of the world» and «model of the world» have been analyzed in details in the thesis. The concept of artistic model of the world as the writer's unique modeling of available, imagined or desired reality has been

represented in the work. This artistic model of the world allows not only for author, but also for the recipients emotionally live and learn the experience of the literary characters. The understanding of author's artistic model of the world presented simultaneously on multiple levels, including at the family and household, spiritual and sensual, conceptual and philosophical, has been made for the first time in the Ukrainian literary studies.

The details of integral components of artistic models of the world on the background of social and historical realities of the early twentieth century, represented in the thesis, allowed to define the humanistic anthropological focus of the Western Ukrainian women's prose of 1918-1939. The attraction of the Western Ukrainian authors to represent the harmonious image of artistic world of intimate experiences of the characters has been made in the thesis. Also the rhythm as opposition the chaos of contemporary reality and need to construct the ordered artistic world has been represented in the work.

The typology of female characters and important philosophical, psychological, cultural and artistic concepts have been examined in the thesis. In particular the transformation of the concepts like artistic discourse, cultural code, national liberation idea and Christian symbols have been explored in this work.

Key words: artistic model of the world, interwar two decades period, women's prose, Western Ukrainian prose, artistic discourse, cultural code, national liberation idea.